

FINANCOVÁNÍ ZELÉNÉ TRANSFORMACE: Financování udržitelného rozvoje

24.04.2024 – *Economia*

Třetí ze série panelových diskusí Aliance pro bezemisni budoucnost věnovaná tématu financování udržitelného rozvoje se konala 24. dubna v prostorách vydavatelství *Economia* v Karlíně. Panelová diskuze byla tentokrát rozdělena do dvou bloků. První z nich se věnovala financování udržitelného rozvoje, druhý tématu podpory bank pro možnost financování udržitelného rozvoje.

V prvním bloku vystoupili jako řečníci Jan Kříž, vrchní ředitel sekce ekonomiky životního prostředí na MŽP, Tomáš Nidetzky, předseda představenstva Národní rozvojové banky, Ota Melcher, vedoucí oddělení financování udržitelnosti ministerstva financí a Blanka Svobodová z Komerční banky.

V prvním panelu zaznělo, že Česko musí posílit význam návratných finančních prostředků v české ekonomice, které budou dlouhodobě podporovat hospodářskou politiku státu. K tomu by měly sloužit více finanční nástroje, které se nyní využívají velmi omezeně ve srovnání s dotacemi. Současná dotační forma podpory ekonomiky je ale dlouhodobě neudržitelná a brání intenzivnějšímu využívání návratné formy podpory. Dotace by měly být jen střípkem do skládačky, ale ne motorem změn.

Ministerstvo financí podle Oty Melchera připravuje Národní strategii financování udržitelnosti, která by měla být hotova na přelomu roku. Jde o koordinaci náročné agendy, která zasahuje řadu resortů, tisíce firem a finanční sektor. Banky i průmysl proto chtějí po státu plán.

Podle odhadů MŽP investice do dekarbonizace vyjdou do roku 2030 přibližně na 3,5 bilionu korun. Zhruba dva biliony korun by podle nedávného prohlášení vrchního ředitele sekce ochrany klimatu ministerstva životního prostředí Petra Holuba měli zajistit soukromí investoři, zbylou část by měla pokrýt veřejná podpora.

Role komerčních bank v poskytování financování na zelené projekty je klíčová. Podle Jana Kříže proto MŽP vede debaty s bankovním sektorem a Národní rozvojovou bankou o tom, jak vhodně uplatnit finanční nástroje a jak motivovat soukromé banky, aby státu pomohly s dekarbonizací, a to zejména v oblasti budov a dopravy.

Od roku 2027 totiž vznikne nový systém obchodování s emisními povolenkami pro sektor silniční dopravy a sektor budov (tzv. EU ETS 2). Emise skleníkových plynů v těchto sektorech mají do roku 2030 klesnout o alespoň 43 % ve srovnání s rokem 2005.

Role Národní rozvojové banky

Tomáš Nidetzky, předseda představenstva Národní rozvojové banky uvedl, že udržitelné financování by mělo fungovat pomocí finančních nástrojů jako jsou záruky, úvěry nebo kapitálové vstupy. Národní rozvojová banka nyní ročně podpoří projekty za 10 miliard, do pěti let se chce s projekty na zelenou transformaci dostat na 60 miliard.

Na rozdíl od dotace je finanční nástroj založen na přímé finanční návratnosti jednotlivých projektů a tím i revolvingovém charakteru programu podpory. Dotace, které jednorázově protečou ekonomikou, jsou podle něj „peníze s bohem“, protože už se do ekonomiky nevrátí. Naopak návratné finanční nástroje představují „peníze na shledanou“, protože se do ní vrátí. Podle něj je také potřeba uvědomit

si, že Česko se z čistého příjemce unijních dotací brzy stane čistým plátcem a je nejvyšší čas hledat jiné a udržitelné způsoby financování ekonomiky.

Jako dobrý příklad v tomto ohledu zmínil Německou národní rozvojovou banku (KfW), která plní stejnou funkci jako NRB v Česku. Využíváním finančních nástrojů financovala obnovu Německa po válce, sjednocení východního a západního Německa po rozpadu východního bloku a nyní z ní jdou prostředky na zelenou transformaci. KfW podle něj přitom dodnes na úvěrech a zárukách otáčí marky, které získala po válce z Marshallova plánu.

Podle Blanky Svobodové, která je v Komerční bance zodpovědná za korporátní strategii a financování a udržitelnost, musí být spolupráce se státním sektorem efektivní a firmy dostatečně motivované, aby do udržitelnosti investovaly. Dotace podle ní v tomto ohledu jsou důležité, ale mají být jen dílkem do skládačky, ne hlavním motorem transformace.

Většina bank podle ní chce tyto investice podporovat a financování udržitelnosti financovat. Komerční banka má podle ní už přes 50 % investičních úvěrů do udržitelnosti. „Zvedá se to, ale ne dostatečně rychle,” uvedla.

Podle ní je klíčové, aby banky spolu se státem vytvořily společně programy, které budou efektivní a méně administrativně zatěžující. V této souvislosti zmínila oblast fotovoltaiky, kde nyní chybí možnost větších instalací nebo pro provozovatele účastnit se aukcí, které jsou vyhlašovány pro jiné OZE.

Bankovní záruky pro malé a střední firmy

MŽP nyní s Národní rozvojovou bankou řeší nastavení menšího nástroje pro oblast cirkulární ekonomiky, s níž by stát nastavil pro tuto oblast bankovní záruky tak, aby komerční banky byly motivované tyto projekty úvěrovat. To podle Blanky Svobodové z Komerční banky pomůže zejména v oblasti financování malých a středních podniků. Velké firmy už se udržitelností většinou zabývají, mají prostředky i dekarbonizační cíle.

„Malé a střední podniky jsou v úplně jiné situaci a pro ně je přístupnost financování a možnost čerpat, ať už dotace nebo kombinaci dotace s nějakým záručním programem, velmi důležitá. A tam tu akceleraci vnímáme jako podstatnou a mohla by pomoci,” uvedla Svobodová.

Banky zatím zelené projekty zvýhodňují jen v rámci obchodních slev, což ale zasahuje do jejich marží. Přepokládá se, že stávající úroky úvěrů se zeleností projektu klesat nebudou, ale že se naopak budou zvedat úroky u úvěrů na nevhodné projekty.

„Tržní sazba se drží, ale ty konvenční projekty, které nejsou spojeny s udržitelností, budou naopak na té sazbě narůstat. V horizontu 3 až 5 let očekáváme, že banky začnou vnímat rizika celoživotního cyklu projektu a jeho dopadů na společnost a environment,” řekl Ota Melcher s tím, že tyto projekty budou v budoucnu mírně znevýhodňovány. Podle Blanky Svobodové z Komerční banky by právě tohle měl být cíl, ale není dosažitelný do tří let.

Jak funguje financování dekarbonizace v zahraničí

V první části panelové diskuse přišla řeč také na země, u kterých se Česko podle Oty Melchera inspiroje v nastavení agendy financování udržitelnosti. V této souvislosti zmínil Francii, Rakousko, Německo nebo Holandsko. V nich vedoucí roli zastává zpravidla ministerstva financí, ale často je tam podle něj klíčovým hráčem i Národní rozvojová banka nebo i centrální banky.

„Je to existence nějakého akčního plánu, který přesně rozděluje, kdo a v jakých fázích má být aktivní a kdo má činit jaké kroky. To je cílem i té naší národní strategie,” řekl Melcher. Celá řada zemí je podle něj také aktivní v poskytování metodiky pro nefinanční reporting, a to jak velkým, tak malým a středním firmám.

DRUHÁ ČÁST: BEZ BANK TO NEPŮJDE

Ve druhé části diskuse věnované tématu podpory bank pro možnost financování udržitelného rozvoje vystoupila šéfka komunikace a udržitelnosti v Moneta Money Bank Zuzana Filipová, Michal Jursa, CEO, Member of the Board, Commercial Risk Solutions, AON, Jan Kříž, vrchní ředitel sekce ekonomiky životního prostředí na MŽP, Petr Procházka, Gestor komise pro udržitelné finance & evropskou a mezinárodní agendu z České bankovní asociace a výkonný ředitel společnosti ENVIROS Jan Hanuš.

Podle Zuzany Filipové jsou banky kvůli evropským regulacím, které na ně míří, tím hnacím motorem, který má náročnou disciplínu v podobě dekarbonizace ekonomiky financovat. „Samozřejmě bychom byli rádi, kdyby to bylo s podporou státu i Evropské unie. Víme, že tady máme Modernizační fond a Národní plán obnovy a těšíme se na to, že ta spolupráce bude intensivnější, protože dosud moc nefungovala,” uvedla Filipová.

Deset tuzemských bank v roce 2021 podepsalo Memorandum České bankovní asociace pro udržitelné finance. Přihlásily se tím k posilování ekologického a společensky odpovědného podnikání v Česku a principy, které jsou k dosažení tohoto cíle nezbytné, se zároveň banky zavázaly zohledňovat i ve svých činnostech.

Podle Petra Procházky z České bankovní asociace (ČBA) však banky pro naplnění této mise potřebují vědět, že to, co financují, je skutečně udržitelné. K tomu však od klientů potřebují ESG data, která ale většina firem nemá. „Nedostatek dat je fatální,” řekl.

ČBA proto vytvořila ESG dotazník, který používá šest českých bank, data z něj mohou navzájem sdílet, což má snížit administrativní zátěž.

Moneta Money Bank se tvorby společného dotazníku neúčastnila. Má v portfoliu živnostníky a malé rodinné firmy, pro které by byl podle Zuzany Filipové příliš složitý. „Proto jsme šli vlastní cestou, máme dvě mutace dotazníku, jeden je pro malé rodinné firmy a živnostníky a pak druhý, obšírnější, ale pořád velmi útlý, je směřován k SMI,” uvedla.

Jednodušší dotazník pro malé a střední podniky nyní chystá také ČBA. Další možností, jak dotazník využít, je podle Procházky dát ho k využití dalším subjektům, samozřejmě se souhlasem klientů.

Na to reagoval Michal Jursa z pojišťovací makléřské společnosti AON, podle něž by možná bylo na místě jednání ČBA s Českou asociací pojišťoven o využití dotazníku také pro pojišťovny.

„Pojišťovnictví sice dnes není v situaci, kdy nutně musí vyhodnocovat každého klienta a nedělá velké rozdíly v tom, jestli projekt je nebo není zelený, ale dříve či později to přijde,” vysvětlil Jursa.

Zelená transformace je pro pojišťovny velkým tématem z pohledu krytí škod, které způsobuje klimatická změna. Jursa však na roli pojišťoven přinesl ještě jiný pohled - podle něj mohou být jedním ze zdrojů financování dekarbonizace a zelené obnovy právě ony, protože ročně na neživotním majetkovém pojištění vyplácí 100 miliard korun. „Je tedy možná otázka, jakým způsobem těch 100 miliard používat, jestli na prostou obnovu poškozeného nebo zničeného majetku tak, jak byl, nebo jestli těch 100 miliard použít na zelenější obnovu,” uvedl.

Budoucí role NRB

I v druhé části panelové diskuse se debata točila kolem Národní rozvojové banky. Podle Zuzany Filipové z Monety by budoucnost NRB měla být v první řadě v poskytování záruk vůči komerčním bankám. „My jsme v situaci, kdy bychom klientovi chtěli ten úvěr dát, nicméně to riziko je tak veliké, že ho prostě poskytnout nemůžeme. Proto by měla existovat nějaká záruka, která by nám to riziko minimalizovala,” vysvětlila Filipová s tím, že NRB by mohla být také instituce, kde by byly centralizované dotační programy. Na místě by byl i audit dotačního prostředí.

S tím, že dotační systém je nepřehledný souhlasil také Jan Kříž z MŽP. Ne všechny dotace jsou ale podle něj špatné, jsou oblasti, kde návratnost není, například některé projekty v krajině na zachování biodiverzity, rekonstrukce tříd ve školách, atd. Spíš jde podle něj o to nakládat s dotacemi citlivě, je malý tlak na věcné indikátory. Jde hlavně o to dotace vyčerpat. Chybí arbitr, který by dohlédl na to, jak se peníze z dotací rozdávají.

Podle Jany Morávkové z Aliance pro bezemisní budoucnost na nepřehlednost dotačního systému poukazují i členové aliance, z velké většiny průmyslníci, kterým chybí road mapy dotací a finančních produktů třeba do roku 2030. „Proto některé firmy, když to zjednoduším, radši stojí na místě a neinvestují,” uvedla.